

BIJEENKOMST 'DE WOLF OP DE VELUWE'

Locatie: Gemeentehuis Ermelo
Datum: 23-09-2023

Gespreksleider: [REDACTED]
Gedeputeerde: Harold Zoet
Burgemeester: Hans van Daalen

Deskundigen: [REDACTED] (voorzitter buurtvereniging Speuld)
[REDACTED] (BIJ12)
[REDACTED] (FBE)
[REDACTED] (wolverncommissie)
[REDACTED] (WENR)
[REDACTED] (Landschapsbeheer 't Groene Veld)
[REDACTED] (provincie Gelderland)

Gespreksleider: Dames en heren, welkom op deze avond van de gemeente Ermelo en de provincie Gelderland, gezamenlijk. Twee overheden vinden het beide belangrijk om dit te organiseren. Er is wel wat aan de hand. De emoties lopen op. Ik heb het zelf net ook hiervoor bij de koffie gehoord. Zeker in dit gebied als het gaat om de wolf. Daar gaat het vanavond over. Je zou maar schapen hebben, je zou maar pony's hebben, paarden, je zal maar aangevallen worden, jouw dieren 's ochtends vinden in de wei. Dat is emotioneel en ook financieel zwaar. Het aantal aanvallen neemt toe. Dat is duidelijk, dat weet u zelf als beste. Het staat ook in de kranten en op het NOS Journaal komt het allemaal voorbij.

Veel mensen zijn bang, zijn bang voor hun hond, zijn bang voor hun kinderen, zijn bang voor zichzelf. Al deze emoties die spelen. Die spelen bij u. Vanavond gaan we met elkaar in gesprek daarover. Dat is niet makkelijk, dat weet ik. Het gaat over uw zorgen, het gaat ook vanavond over mogelijke preventie, het gaat over subsidies en het gaat ook over het beheer van de wolf. Alles komt voorbij en alles kan genoemd worden. Ik probeer ... Ben ik goed te verstaan, ja? Ik probeer deze avond in goede banen te leiden. Ik ben dus [REDACTED] Ik ben landbouwjournalist en ook vaak avondvoorzitter, dagvoorzitter, vooral op dit terrein. Ja, niet alleen de wolf, ik bedoel vooral op het gebied van landbouw en natuur. En ook over de wolf trouwens, dus ik ken de emoties. Ik ben niet van de gemeente en ik ben ook niet van de provincie, ik ben onafhankelijk en mijn rol is om u de mogelijkheid te geven om uw verhaal te doen. Wat u meemaakt en wat u daarvan vindt. U kunt dat ook adresseren straks aan de burgemeester, aan de gedeputeerde. Die ga ik zo trouwens voorstellen.

Ik hoop dat we met enig respect voor elkaar deze avond kunnen doorkomen. Dat verwacht ik van de burgemeester, dat verwacht ik van gedeputeerde en dat verwacht ik ook van u. Iedereen heeft in dit hele dossier natuurlijk een rol te spelen, verantwoordelijkheden, en ja, dan is het voor alle partijen niet makkelijk, met name dit dossier is dat niet zo, dus als er eens een keer een onvertogen woord valt is dat ook geen ramp. Het belangrijkste van deze avond is dat de burgemeester, Hans van Daalen, wil horen wat er bij u leeft. Dat wil de gedeputeerde, Harold Zoet, ik zal ze zo voorstellen, ook. Zij luisteren en zij zullen ook vertellen wat zij gaan doen. Wat kan en wat niet kan. Dus hoe zij in de wedstrijd zitten. Deze avond gaat ook over de schaderegeling, afhandeling, preventie, subsidie en het gedrag van wolven. Er zitten een aantal deskundigen in de zaal, die zal ik straks ook nog even benoemen.

Ik wil even ... Is er iemand die de sheets bedient trouwens? Even kijken. Als dit gebeurt, dan gebeurt er niets. Ja, gaat er een sheet komen of niet? Niet? Nou, dan doen we het gewoon niet. Op dit moment. Ik wil in ieder geval ... Ik ga een aantal mensen voorstellen, maar ik ga even aan u vragen, ik ga niet een namenrondje houden, dat zou echt te veel tijd kosten, maar ik ga even vragen ... Het is goed om te weten wie er nou eigenlijk in de zaal zitten. Wie is er van u professioneel dierhouder? Dus die een deel of een heel inkomen van dieren heeft. Schapen, paarden, pony's, ja. Nou ja, dat zijn er een stuk of vijftien à twintig.

Wie is hobbydierhouder? Nou, dat zijn er ook behoorlijk wat. En wie heeft er, en dat is misschien ook goed ... Langzamerhand is er een onderscheid ontstaan tussen schapen, geiten en ook paarden en pony's? Wie hebben er paarden en pony's hier in de zaal? Nou, dat is ook een kwart, zeker. En wie heeft er geen dieren?

Onbekende stem (heer): Ik heb wel twee ezels.

Gespreksleider: Dan had u net uw vinger op moeten steken. Maar er zijn dus ook mensen die geen dieren hebben en die zijn overigens net zo welkom. Maar een deel van de avond zal inderdaad gaan over dieren, maar ook over veiligheid. Goed, nou dan weten we ongeveer wie er zitten. Er zitten trouwens ook vanavond mensen van de organisaties, die zijn welkom. Maar ik wil even zeggen, belangrijk is toch dat de bewoners en de dierhouders aan het woord komen vanavond. Ik zeg het er maar even bij. Even Hans van Daalen, kom even naar voren. Straks krijg je de kans om wat meer te zeggen, maar even kort: hoe belangrijk is deze avond nou voor u als burgemeester van Ermelo?

Burgemeester: Ja, die is belangrijk. En die is zo belangrijk. Kijk, er is onrust in mijn gemeente, dus laat maar even kort samenvatten. En ik wil dan heel graag horen wat er speelt, wat mensen bezighoudt en wat ze verwachten van de gemeente, om daar meer op in te kunnen spelen. Daar zijn wij voor en ik wil heel graag horen.

Gespreksleider: Oké, dat doet u hier in de zaal en dat u na afloop ook op de informatiemarkt. Harold Zoet, kom even naar mij toe. Gedeputeerde, namens de BoerBurgerBeweging, ik zeg het goed, BBB, sinds ik denk juni aan het bewind. Gedeputeerde, dat is een beetje de regering van de provincie Gelderland, vergelijkbaar met een wethouder of een minister. U heeft uw agenda leeggeveegd, onder andere voor deze avond. En volgende week is er nog een avond. Dat doet u niet voor niks, neem ik aan. Hoe belangrijk is dit voor u?

Gedeputeerde: Als u ziet de snelheid waarmee we dit georganiseerd hebben, dat geeft wel aan dat we het heel belangrijk vinden om hier vanavond met u erover te spreken over hetgeen wat u meemaakt en wat wij zien.

Gespreksleider: U krijgt straks de kans om een aantal dingen te zeggen, want de provincie waar u dus namens spreekt als gedeputeerde, heeft een belangrijke rol als het gaat om beleid en u zult ongetwijfeld zeggen wat u van plan bent om te gaan doen. Goed, dank u wel.

Ik ga een aantal mensen even voorstellen die zeg maar deskundigen op een bepaald terrein staan. Dat is [REDACTED] Ga even staan. Hij is ecoloog en hij weet heel veel van het gedrag van de wolf, de verspreiding, allemaal dat soort dingen. Hij krijgt ... Na de pauze komt hij terug en zal vooral daar een verhaal van een half uur houden over dat onderwerp. Maar goed, straks plenair als er dan vragen zijn, kan je er wellicht ook op ingaan.

ja, ga staan. Hij is van BIJ12, dat is een club van de twaalf provincies en hij of niet hij, maar goed, BIJ12, die club van hem, die gaat over de schadeafhandeling. Dus hij weet alles over die procedure, de bedragen en dat soort zaken.

ga staan, hij is van een platform, ja, ik moet het even goed zeggen, moeilijk woord, kleinschalige schapen- en geitenhouders. Hij weet dus wat in zijn achterban leeft. Jij kent wel een aantal mensen denk ik die hier in de zaal zitten. En jij bent ook lid van de wolvencommissie. Dat is een commissie die advies geeft aan, zeg maar, aan Harold Zoet.

even kijken, zit hij ook op de eerste rij? Hij is schapenhouder, maar hij is ook iemand die de afgelopen jaren onderzoek heeft gedaan naar nou ja, wolfwerende methodieken denk ik. Kan je daar een paar dingen over zeggen, nu?

Wij hebben de afgelopen jaren gekeken of er middelen waren waardoor je wolfwerend kan gaan rasteren. En dan met name naar het stukje arbeid en arbeidsgevaar. Daar ben ik voor om daar wat over te vertellen, mochten jullie daar wat over willen weten.

Gespreksleider: Jij doet dat namens wie of wat?

Vooraf namens mezelf. Ik houd graag mijn dieren veilig en ik heb daar wel steun gezocht bij de provincie en die heeft een aantal jaar geleden ons helpen opstarten met wolfwerende maatregelen en dat proberen we nu voor de sector beschikbaar te krijgen.

Gespreksleider: Oké, dank je wel. En jouw schapen lopen waar?

Van Ernst tot aan Harderwijk.

Gespreksleider: En hoeveel zijn dat er?

1200.

Gespreksleider: Eén vraag: ben je ook schapen of dieren kwijtgeraakt door de wolf?

Ook dat, ja. Vier aanvallen tot nu toe.

Gespreksleider: Oké, daar ga ik nu niet op verder. Dank je wel. Jij kan ook straks hier plenair een aantal vragen beantwoorden en jij komt straks ook in de informatiemarkt. Daar kunnen mensen individueel hun vragen kwijt aan jou.

Goed, oh ja, ga even staan, van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland is dus de partij die onder andere subsidie geeft voor de middelen waarmee jouw voorganger hier aan het experimenteren is. Oké, prima. Goed, het programma, even kijken. Het programma even kort?

Onbekende stem (dame): Daar wordt aan gewerkt.

Gespreksleider: Daar wordt aan gewerkt. Nou, dan doe ik het gewoon zo. Het programma is heel simpel. Straks komt ... De burgemeester en gedeputeerde krijgen de kans om een aantal dingen even vooraf te zeggen. Eerst Van Daalen en dan Harold Zoet. Zij zullen ook iets vertellen over de strategie die zij hanteren, met name vanuit de provincie. U komt uitgebreid aan bod. Dan krijgen we een korte pauze en dan die informatiemarkt en daar ga ik straks nog even wat over zeggen. Hans van Daalen, burgemeester Ermelo, de vloer is voor u. U kunt ... nou, het is misschien het beste om deze microfoon te gebruiken.

Burgemeester: Ja, dank je wel. Beste mensen, van harte welkom. Welkom in het huis van Ermelo, welkom bij deze informatiebijeenkomst over de wolf. Fijn dat u er bent. Fijn dat wij vanavond daar met elkaar over kunnen praten. Ik heb net hiervoor al met een aantal mensen gesproken en ik merk gewoon dat het mensen heel hoog zit en dat snap ik heel goed. Want er is wel wat aan de hand in Speuld en omgeving. Het is goed om elkaar daarover te spreken. Er bereiken ons berichten, dagelijks berichten, er bereiken ons beelden, dat de wolf aan de gang is, dat hij weer een aantal schapen te pakken heeft. En niet alleen schapen, pony's en andere dieren, hij lijkt niet heel kieskeurig en het neemt ook alleen maar toe. En dat is iets, ja, daar maken wij ons zorgen over. U maakt zich daar zorgen over, maar wij maken ons daar ook zorgen over. En dat is ook wel heel begrijpelijk, die zorgen. Onzekerheid ook wat het oproept als het gaat om veiligheid, wat betekent het, wat betekent het voor de veiligheid voor ons als volwassene, maar ook met name misschien wel de veiligheid van onze kinderen. Hoe gaat het verder, wat zijn de volgende stappen die als gevolg op de casus die wij met elkaar hier gaan meemaken? Wordt het onbeheersbaar? Eigenlijk is het al onbeheersbaar. Wat kunnen wij er verder aan doen? Begrijpelijk dat er heel veel vragen zijn. Als je dieren houdt, dan doe je dat niet om ze op deze manier aan hun einde te laten komen. En bovendien, de veiligheid van mensen is misschien nog wel van groter belang. Daarom hebben we de provincie, die als bevoegd gezag over de wolf gaat, hebben wij, kort samenvattend, vanuit de gemeente de provincie gevraagd om een informatiebijeenkomst snel te organiseren en ik ben blij dat wij dat vanavond ook doen. Fijn dat de gedeputeerde er ook is, speciaal daarvoor naar Ermelo gekomen en dat het op korte termijn kon. We pakken dat samen op. En met de nadruk ook op samen. En wat mij betreft is dat ook een beetje het motto van vanavond. Wij hebben elkaar nodig. Wij hebben u nodig om te horen wat er leeft en wat u meemaakt, zodat wij dat ook weer door kunnen geven. U hebt ons ook nodig om dat weer door te kunnen geven en eventuele maatregelen met elkaar af te kunnen spreken zodra dat mogelijk is.

Het is niet de bedoeling om vanavond eenrichtingsverkeer te bedrijven. We willen niet alleen maar zenden vanavond. We heel graag van u horen wat er leeft. Horen wat de zorgen zijn en de bedoeling is dan ook dat de gedeputeerde dat dan weer mee kan nemen in de overleggen die hij heeft. Hij heeft gesprekken waar het gaat over de situatie van de wolf. Hij heeft gesprekken over hoe we dat dan wellicht beter beheersbaar gaan maken. En laat één ding duidelijk zijn: het signaal vanuit Speuld en vanuit Ermelo is, op deze manier kan het zo niet verder.

Wij zullen vanuit de gemeente Ermelo een brief opstellen. Dat doen we bewust ook na vanavond, omdat wij graag willen horen wat wij eventueel nog nader in de brief kunnen meenemen. Wij gaan een brief opstellen en die geven wij morgen, als het goed is, mee aan gedeputeerde. Ik begreep dat hij donderdag een gesprek heeft in Brussel over dit onderwerp. Daarin geven wij aan dus hoe wij tegen dit onderwerp aankijken, dat wij vinden dat het nu onbeheersbaar geworden is, dat wij vinden dat er iets moet gebeuren, dat het zo echt niet langer kan. En wij zullen ook onze ervaringen meegeven die wij ook hier in Ermelo hebben, want wij hebben wat ervaring als het gaat om hoe ga je om met wilde zwijnen? Nou is dat niet één op één vergelijkbaar, maar er zijn wel lessen uit te trekken, die wij ook kunnen gebruiken bij hoe ga je met de wolf om? Dus dat zullen we ook meenemen en ik zeg u ook alvast toe dat een afschrift van de brief ook naar de belangenvereniging van Speuld gaat, zodat wij u goed op de hoogte houden wat er speelt. Daar wil ik het nu even bij laten. Ik vond het voldoende van mijn kant. Ik wens ons met elkaar een hele prettige avond en zegt u vooral wat u op uw hart hebt, want dat kan het alleen maar zinvoller maken dat wij die informatie kunnen meegeven.

Gespreksleider: Oké, dank je wel burgemeester.

[applaus]

Gespreksleider: En dan ga ik aan het einde vragen, welke twee of drie opmerkingen die u vanavond heeft geluisterd of gaat horen, gaat opnemen in de brief die u morgen aan gedeputeerde meegeeft. Ja, afgesproken? Goed, Harold Zoet, gedeputeerde, aan u het woord.

Gedeputeerde: Dank u wel [REDACTED] en dank u wel burgemeester Hans van Daalen, dat wij hier vanavond aanwezig mogen zijn en dat het ook op zo'n korte termijn allemaal georganiseerd is. En ik wil ook even in het bijzonder mijn ambtenaar van de provincie daarvoor bedanken. Want dat waren wij even niet gewend om zo heel snel te schakelen. En dat hebben we wel gedaan. Dit is een heel belangrijk onderwerp. Ik ben zelf ook dierhouder. Ik heb zelf Welsh pony's. Ik heb misschien wel rond de 1.20 m, dus ik begrijp heel goed de zorgen die bij u leven. Ik kom ook van de Veluwe, ik kom uit Wezep en ik ben vrij kort gedeputeerde. Tweeëneenhalve maand nu. En dit is wel een van de zaken die ik gelijk op mijn agenda had staan, die wij ook in het coalitieakkoord hebben opgenomen in Gelderland, dat wij de beschermde status van de wolf willen terugbrengen.

U heeft misschien het nieuws gezien afgelopen zaterdagavond. 's Ochtends in Elspeet, de plek waar de pony lag die dood was gebeten door de wolf, een schapenhouder, een schaap was doodgebeten en het doet wat met mij. Het doet wat met mij dat wij in een land als Nederland leven en dat we in een keer te maken krijgen met een roofdier en daar eigenlijk niet mee weten om te gaan. Wij zijn het niet meer gewend. Ik merk ook in de discussies die je hebt met mensen, dat die heel zwart en heel wit zijn. Als u mij zes, zeven jaar geleden had gevraagd: hoe zit jij met je gedachten over de wolf? Dan had ik gezegd: laat hem lekker in Polen. Dat is niet gebeurd. De wolf is hierheen gekomen en ik ben ook wat opgeschoven in mijn mening. Ik heb veel gesprekken gehad met mensen die grote voorstander zijn van de wolf. Het zou kunnen zijn dat we zeventig wolven hebben op de Veluwe. En ik zei heel dapper in de Staten dat ik dacht dat er vijftig wolven waren en ik zei dat is wel heel royaal en ik werd 's avonds gebeld door iemand op de Veluwe: Harold, ik denk dat het er meer zijn.

En als ik zie wat er nu gebeurt, wat er vanmorgen weer in Emst is gebeurd, dat er schapen zijn doodgebeten. Zelfs een Schotse hooglander is doodgebeten in Hilversum, dan is er wel wat aan de hand. Dus wat gaan we daarmee doen? En wat kunnen we doen? Dat is denk ik wel even de grote vraag die wij aan elkaar moeten stellen. Wat kunnen wij op dit moment doen? We hebben een wet in Nederland en in Europa, die zegt dat de wolf beschermd is en dat we alleen in uiterste noodgevallen mogen ingrijpen. En dat is wel een heel uiterst noodgeval. Wat er nu in Drenthe is gebeurd, in Wapse, daar is opdracht gegeven om de wolf dood te schieten. En een wolf die daar al meer dan honderd schapen ook vermoord had. Als ik de beelden zie afgelopen zaterdag, dan kunnen we gerust spreken dat die schapen daar vermoord zijn, hoe zij er ook uit zagen.

Dus de beperkte mogelijkheden, daar hebben we mee te dealen. Daar ben ik gewoon heel eerlijk in. Wat we wel kunnen doen is voorzorgsmaatregelen nemen. En ik weet dat daar sceptisch over wordt gedacht, over hekwerken. We hebben als provincie ook gelijk gezegd: we hebben nood hekwerken ter beschikking, die kan iedereen van ons gebruiken. En het andere is dat wij ondersteuning geven in financiële zin om hekwerken neer te zetten of aanpassingen te doen. Want de wolf is heel gevoelig voor stroom en dat houdt dan in dat je dat op kunt bouwen tot 1.20 m om de wolf in ieder geval af te schrikken. Ik zal niet zeggen dat het 100% is dat wij de wolf dan buiten kunnen houden. Het is ook al bewezen dat de wolf door een heel klein gaatje of onder een draad kan komen en in het weiland terecht kan komen.

Voordat ik gedeputeerde werd, zat ik nog weleens op Twitter en dan deelde ik ook weleens wat over de wolf. En ik ben toen ontzettend geschrokken van de reacties. Daar wordt heel scherp op gereageerd en ook weinig begrip getoond voor mensen die dieren hebben. Want wij moeten maar voor onze dieren zorgen. Wij moeten maar voor afrastering zorgen. Dat is wat we op dit moment moeten doen en wat we kunnen doen. We willen in de provincie op alle manieren aan meewerken. We zitten ook te wachten op een advies van de wolvencommissie en dan gaan we kijken wat we

kunnen doen om nog meer geld beschikbaar te stellen. Dat de dierhouders ondersteund kunnen worden om de dieren veilig te stellen.

En wat mij opvalt in de hele discussie is dat het altijd maar gaat over schapen. Maar we zijn die grens al voorbij, nu in Hilversum een Schotse hooglander, dat is nogal een dier, een Schotse hooglander, paarden, dus de zorgen zijn er wel. Afgelopen week heb ik met LNV gesproken en daar is ook de wolf op de agenda gebracht. Ik heb ook heel veel contact met BIJ12 en donderdag hoop ik naar Brussel te gaan om daar een petitie aan te leveren met informatie over de wolf en dat wij vinden dat de wolf beheerd moet gaan worden. En dat is wel mijn missie en dat gaat ook niet binnen nu en veertien dagen voor elkaar komen. En ik heb me ook echt wel beseft dat ik mijn hoofd in een wespennest heb gestopt en dat het toch heel moeilijk is om erover te praten en over wat ik al zei, de polarisatie van deze hele discussie. Maar ik ga hem aan. Dat doe ik dat ook voor u als dierhouders, want ik vind het gewoon belangrijk als we er wat mee gaan doen, want het kan gewoon niet zo zijn dat we de wolf ongelimiteerd laten uitbreiden in Nederland. We trekken er samen mee op, met Drenthe en ook met andere provincies. Dus we zijn de missie gestart. Ik wil u graag wijzen op de mogelijkheid om goed op uw dieren te passen. Wij willen daar in alle middelen ondersteunen en wij roeien met de riemen die wij op dit moment hebben en wij hopen dat de beschermde status van de wolf in Nederland onder de aandacht is gekomen.

Gespreksleider: Oké, dank je wel Harold Zoet. Nog even, voordat hij terugkeert in de zaal, je gaat naar Brussel, met uw document. Met deze wolf bijdragen uit Ermelo, heb ik begrepen. En aan wie gaat u dat overhandigen?

Gedeputeerde: Wij gaan donderdag, dan vertrekken we met een aantal parlementariërs, europarlementariërs, die zullen wij dan overhandigen. We gaan het ook delen met alle provincies, dus iedereen die met de wolf van doen heeft. We gaan het delen, we gaan kennis delen. Daar zit ook een hele onderbouwing in. Dat is ook de vraag geweest van mevrouw Von der Leyen. Die heeft gezegd: geef ons ook alsjeblieft informatie, wat kunnen wij doen om die beschermde status van de wolf in Nederland naar beneden te brengen?

Gespreksleider: Oké, dank je wel. Blijft u hier maar staan eigenlijk, Harold Zoet, want u komt hier om te luisteren en af en toe ook antwoorden te geven. Mevrouw Von der Leyen is overigens de voorzitter van de Europese Commissie. Dat is niet zomaar iemand, dat is iemand die heeft gezegd: we moeten hier toch naar kijken of we hier extra maatregelen moeten nemen. Goed. Daar komt dus dat document naartoe.

Gespreksleider: Ik heb een assistent en niet zomaar, [REDACTED] kom even naar voren. [REDACTED] jij krijgt ook de gelegenheid om met de microfoon de zaal in te gaan om af en toe mensen het woord te geven. Even [REDACTED] secretaris van de buurtvereniging Speuld. Wat gebeurt er in Speuld op dit moment?

[REDACTED] Er zijn zorgen en emoties, veel emoties.

Gespreksleider: Heeft u nog een rol te spelen daarin, als buurtvereniging?

[REDACTED] Ja, dat hebben we. Als buurtvereniging werken we samen met de gemeente en de commissie om dit te organiseren.

Gespreksleider: Oké, dus u kent vast veel mensen die hier in de zaal zijn.

[REDACTED] Ik denk van wel.

Gespreksleider: Goed, af en toe geef ik jou de kans om met de microfoon de zaal in te gaan. Oké, goed, we hebben afgesproken met respect met elkaar om te gaan. Burgemeester Hans van Daalen, kom ook even voorin staan. De deskundigen heb ik net voorgesteld, die kunnen antwoord geven. Nou, wie wil het spits afbijten? Ik kom gewoon naar u toe of [REDACTED] komt naar u toe. Oké, ik zie hier al iemand. Steek maar gewoon een paar handen ... Zijn er al mensen die wat willen zeggen? Oké, ik zie een aantal handen. Ik kom eerst naar u toe en dan vraag ik ook even wie u bent.

[REDACTED] Ik heet [REDACTED] Hoe ziet u wolfwerendheid? Hoe ziet u de werking daarvan? Misschien dat [REDACTED] daar wat over kan zeggen? Want er bestaan brieven van mensen vanuit de provincie Limburg waarin dus gesteld werd dat wolf GW1625M een serieus gevaar begon te worden, doordat hij herhaaldelijk over wolfwerende omheiningen van 1.20 m met elektriciteit kwam. De provincie heeft toen gevraagd om een afschot van die wolf om het simpele feit dat ze zeggen op het moment dat het zich gaat vestigen als een roedel, gaat hij het leervermogen om wolfwerende heiningen te bedwingen, overbrengen naar zijn welpen. In feite is dat in Wapserveen al gebeurd, waar die GW3151N afgeschoten is, nadat hij al honderdentwee dieren op zijn conto had staan, ik weet niet hoe je het anders moet noemen. En waarbij hij ook nog eens in ieder geval drie, door BIJ12 erkend goed aangelegde heiningen had bedwongen.

Gespreksleider: Goed, ik denk dat dat duidelijk is. Ik ga eerst, u heeft uw zorgen over de effectiviteit van de wolfwerende middelen, en daar wordt subsidie voor gegeven. Ik ga even naar u toe, u doet proeven daarmee. Die zorgen, die net geuit worden, kent u die? Ja, u zult dat vaker gehoord hebben. Is dat reëel, die zorgen?

[REDACTED] Ja.

Gespreksleider: Dit komt vaak voor?

[REDACTED] Ik weet niet of het vaak voorkomt, maar wat mevrouw beschrijft, dat is voorgekomen. En wolfwerend is niet wolfproof. Het is het enige wat je als veehouder kunt doen ... Ja, tot nu toe, het enige wat je kunt doen is zo goed mogelijk je omheining neerzetten en daar secuur mee aan de slag te gaan. Dat geeft ... Nou, onze ervaring is het dat zes draden beter beschermen als twee draden. Maar dat geeft geen 100% garantie.

Gespreksleider: Goed, het is wolfwerend, het is niet proof, maar het zijn volgens u toch uitzonderingen begrijp ik?

[REDACTED] Nou ja, ik ken de gevallen die mevrouw benoemt, die ken ik. En of dat nou uitzonderingen zijn, dat kunnen we denk ik pas over een aantal jaren zeggen, als we massaal wat meer wolfwerend rasteren.

Gespreksleider: Dit zijn allemaal belangrijke discussies, we komen er niet helemaal uit. Ik ga even naar BIJ12 [REDACTED] ga even staan. Want jullie houden die schades bij en volgens mij onderzoeken jullie ook of volgen ook hoe is die wolf daar gekomen? Dit geluid, dat net door deze mevrouw werd genoemd, dat kent u?

[REDACTED] Dat ken ik, dat erken ik ook. Het is al gezegd: wolfwerend is niet wolfproof. Maar doe je niks of doe je te weinig, hoe je het noemen wil, dan weet je zeker dat je in de prijzen zou kunnen vallen. Als wij kijken naar de gegevens die wij hebben, want wij houden dat wel bij, dan is het altijd heel lastig om te constateren, of een wolf over bedoeld wolfwerend raster is gekomen. We zijn er niet bij, hoe is dat gebeurd? Nou, soms kan je zien: hij is er onderdoor gegaan of is er dan toch overheen gesprongen? Soms kunnen we constateren ja, er staat ergens een hoekpaaltje niet goed of een toegangshek is niet goed. Er zijn een aantal typische fouten en daar moeten we gewoon

van leren. Dat is ook gebleken. Ik ken ook dierhouders die hebben ontzettend hun best gedaan en dan vergeten ze toch even een stukje langs het water te zetten. Dat is jammer, maar dat weten we nu, dat wisten we natuurlijk ook al wel, wolven kunnen zwemmen, dus ja, je moet heel slim zijn om de wolf voor te blijven.

opmerking vanuit de zaal

Een wolf kan ook springen, zeker. Maar het liefste gaat hij onderdoor.

Gespreksleider: Ik probeer het vanuit hier te regisseren en dan kom ik gewoon naar u toe. Ik begrijp ook uit uw verhaal dat die methodieken over dat wolfwerend materiaal dat dat in ontwikkeling is, dat daar verbeteringen komen?

We kijken er natuurlijk naar wat je dan beter kunt doen. Maar wat er nu als advies ligt, dat is wat het nu blijft: 1.20 met 4,5 kV stroom, vijf draden, et cetera.

Nou, mijn naam is [REDACTED] Ik woon in Speuld en ik heb paarden. Dus ik had ook een vraag of het wolfwerende materiaal, maar dat is al een beetje gezegd. Waar ik mij eigenlijk zorgen om maak is het wolfbeheer. Ik ben heel blij dat mevrouw Von Leyen daar mee aan de slag gaat nu ze haar pony kwijt is geraakt. Ik hoop dat ze dat ook recht gaat zetten. En de heer Zoet, u bent onze redder voor straks. Maar wat ik niet snap, is dat Nederland eigenlijk het mooiste meisje van de klas wil zijn en wil blijven, terwijl er in andere landen, in Europese landen, gewoon de wolf wordt beheerd. Mijn moeder woont in Frankrijk, en daar worden elk jaar zoveel wolven gewoon gedood om het beheer erin te houden.

Gespreksleider: Goed, dat is duidelijk. Harold Zoet? Herkent u dat? Het mooiste meisje van de klas? Nou ja, de mooiste man van de klas in dit geval?

Gedeputeerde: Nou ja, dat zal ik niet zeggen, want wij hebben wel een heel mooi land. Ik kan niet zeggen dat we een gaaf land hebben, dat zegt iemand anders. Maar we hebben wel een heel mooi land. En wij zijn wel vaker ook wel netjes. Ook met dit. Zweden beheert ook, Frankrijk beheert ook en ik merk ook wel dat de tone of voice ook wel anders wordt. Waar we de hele tijd hadden gehoord: ja, de wolf is er, we moeten hem accepteren, hekwerken zetten en het is ook het andere plan dat we ook gaan spreken over beheer. En ik heb me daar altijd over verbaasd ... Ik was niet in de positie om daar wat op te zeggen, maar ik kan er nu ook wat mee doen. Ik heb me er altijd over verbaasd dat wij, als wij edelherten hebben in onze provincie, dan zeggen we dat we maximaal zoveel edelherten hebben. Dat is goed voor de natuur, de balans in de natuur houden, de verkeersveiligheid, het is hetzelfde met wilde zwijnen. En ik heb me eigenlijk altijd verbaasd dat er over de wolf altijd wordt gezegd: nee, maar we gaan niet over maximale aantallen spreken. En dat gaan we nu wel doen.

Gespreksleider: Ja, is er een beweging gaande in dit land? Of alleen in Gelderland?

Gedeputeerde: Ik heb ook overleg gehad met de provincie Drenthe en dat ik daar echt een luisterend oor heb aangetroffen. Dit is ook de eerste keer dat we het ook echt gaan inbrengen in Brussel. En ik heb het de vorige week ook nog met de minister over gehad en de minister heeft mij ook wel een aantal tips gegeven en gezegd: ik kan vanuit de Tweede Kamer heel weinig. Er is recent nog een motie aangenomen met een meerderheid dat ook is aangegeven: de wolf mag niet beheerd worden. Maar als provincie kunnen we wel een en ander bereiken. We kunnen, in het uiterste geval, ook in Nederland ingrijpen, want dat is ook in Wapse gebeurd. Maar, je ziet al hoeveel stof dat op doet waaien en hoeveel gedoe dat veroorzaakt.

Gespreksleider: Ik hoor u zeggen dat er beweging gaande is naar het beheer van de wolf, zowel in Nederland als in Europa.

Gedeputeerde: Ik denk, in Europa gebeurt het sowieso. In landen als Scandinavië, Frankrijk, Italië, maar ik denk dat [REDACTED] dat beter weet te vertellen. Maar er zijn een aantal landen die het doen. Wij doen dat in Nederland niet. Als je toch het woord beheer al in je mond neemt, dan maak je geen vrienden.

Gespreksleider: Maar betekent dat dan dat die andere landen alle wetten van Europa overtreden?

Gedeputeerde: Nee, blijkbaar niet, maar ik denk dat ze het beter voor elkaar hebben. Dat ze het beter omschreven hebben. Maar ik denk dat [REDACTED] dat veel beter kan, die is hier natuurlijk ook niet voor niks vanavond, die gaat dat ook wel meenemen. Hij kan dat misschien nog even beter toelichten.

[REDACTED] Ik zal mij voorstellen. Ik ben [REDACTED] directeur van de basisschool die in de gemeente staat in het gebied waar die wolf is. We hebben het alleen maar over dieren, we hebben het over zeg maar pony's en schapen, maar we hebben het ook over kinderen. Ik weet niet of die belangrijk zijn, maar wij vinden ze superbelangrijk. Daarbij komt, dat de kinderen die bij ons komen op school, die jonge kinderen, zij komen meestal op de fiets. Vanuit Speuld of vanuit Ermelo. Als ze twaalf jaar zijn, gaan ze naar het voortgezet onderwijs, dan gaan ze op de fiets naar Ermelo of Harderwijk. Want er rijdt geen openbaar vervoer. Die hebben wij in Ermelo afgeschaft blijkbaar op advies van de BBB.

Gedeputeerde: Daar zijn we heel druk mee bezig.

[REDACTED] Mooi zo.

Gedeputeerde: Maar dat gaat niet van vandaag op morgen.

[REDACTED] Dus ja, wat is dan nu, denkt u de invloed op kinderen? Nou, je moet echt van een andere planeet komen om te snappen dat kinderen dit naast zich neer zouden leggen. Dit heeft natuurlijk best heel veel invloed. Ik ga niet een emotioneel betoog houden, maar we hebben de afgelopen periode ook gehad dat kinderen niet op school waren omdat hun leveringsschaap is doodgebeten.

Gespreksleider: Mag ik u vragen ... Wat is uw kernboodschap?

[REDACTED] Nou, heel helder, dat het belangrijkste is de veiligheid voor kinderen. En voor iedereen, en dat is een plicht die wij hebben uit de burgerschapswet. Die hebben wij ook, maar die heeft u als overheid ook als taak. Veiligheid voor kinderen en voor de omgeving.

Gespreksleider: Ja, ik denk dat wij dan als eerste aan moeten spreken de burgemeester Hans van Daalen. De burgemeester is in het college is ook verantwoordelijk voor openbare veiligheid. Dit geluid, wat doet het u?

Burgemeester: Ja, dat doet heel veel. Het is ook niet voor niets dat ik dat straks in mijn intro praatje ook echt wel even genoemd heb, de veiligheid van mensen en vooral van kinderen, maar dat is natuurlijk eigenlijk veel belangrijker nog dan alle verhalen over de dieren, hoe schrijnend die ook zijn. Dus dat is ook een van de redenen waarom wij zeggen: zo kan het niet langer. En wij moeten

echt ook als samenleving denk ik het signaal geven, we willen het weer beheersbaar maken. En één van de duidelijke redenen waarom wij dat doen, is de veiligheid. Dus ik ben het helemaal met u eens.

Gespreksleider: Meneer Zoet, in dat nog geheime document dat u aanstaande donderdag of vrijdag in Brussel gaat afleveren, staat daar ook iets over kinderen? Hij moet even nadenken.

Gedeputeerde: Nou, ik zal u vertellen, ik heb heel lang in Den Haag gezeten. Het was vandaag Prinsjesdag zoals u weet en er is heel hard aan het document gewerkt. Hij zit in mijn e-mailbox en ik heb hem nog niet tot mij kunnen nemen. Maar ik ben er bijna van overtuigd en ik vind het heel goed dat u dat hier aanhaalt, want dit is echt een onderstreping en ik weet ook dat die gevoelens er heersen en dat is hetzelfde voor mensen die 's avonds nog eens een keer op de heil willen gaan wandelen met hun hond of zo. Dus ja, het is een hele impact. Vorige week werd ik ook gebeld. Er was iemand op de fiets vanuit Nunspeet en die hoorde op een gegeven moment een raar geluid. Die keek naast hem en daar liep een wolf. Dus ik kan mij dat wel indenken dat ... het is en blijft een roofdier, dat je daar bang van wordt.

[REDACTED] Natuurlijk wordt er over gesproken. Zeker als je nu weer over die buurtweg komt, dan is het gewoon aan de kant van de weg ... Drie schapen vannacht, vanmorgen, zijn doodgebeten. Daar komen kinderen langs. U moet echt dom zijn om niet te kunnen begrijpen dat dat niets zou doen. En dat gaat natuurlijk ... In de klas heb je het daar ook gewoon over. Totdat, we kunnen wel zeggen er gebeurt niks met kinderen, maar u kunt ons die garantie niet geven.

Gespreksleider: Oké, het signaal is belangrijk, is ook duidelijk en ik denk dat iedereen het begrijpt en ook de burgemeester en de gedeputeerde. U wilt nog even iets zeggen?

Gedeputeerde: Ja, wat ik eigenlijk wil zeggen, dit doet heel veel met mensen. Ik spreek ook met grote voorstanders van de wolf, die het fantastisch vinden dat de wolf terug is. En ik heb daar ook respect voor. Iedereen mag zijn eigen mening hebben, maar wat ik heel graag in deze discussie naar boven zou willen hebben, is begrip voor elkaar. Dat we begrip hebben voor de mensen die het mooi vinden dat zo'n wolf weer in Nederland is, dat het een toevoeging is. Maar ook voor onze zorgen als dierhouders, als mensen, als ouders, wat dit ook voor impact heeft. Ik zou graag willen dat die scherpte die nu in de discussie zit, dat die er een beetje uitgaat. Dat we kunnen zoeken met elkaar naar een oplossing.

[REDACTED] Ja, ik ben [REDACTED] ik heb geen dieren. Ja, twee katten, maar dat geldt niet. Maar het dorp wordt verscheurd door die klotewolf. Het is, hoe zeg ik dat netjes? Je hebt voor- en tegenstanders. Ik snap dat ook, ik vind het ook een prachtig beest, laat ik het zo zeggen, maar niet hier. Mijn kinderen zijn er vanmorgen langs gefietst. De hele dag hebben ze het erover. Ook zorgen zijn natuurlijk heel erg belangrijk bij ons. Als ik zie hoe ons dorp verscheurd is ... Naast me zit mijn beste vriend. We hebben vrijdagavond kei en keihard gestreden tegen elkaar. Kijk, ik wil ook dat die wolf weggaat. Hij wil dat ook. Maar ik heb hem een slechte boer genoemd. Daar heb ik spijt van. Hij komt op voor zijn beesten. Laat ik het zo zeggen. Het is niet alleen dat al die beesten, dat gaat me zeer aan het hart, laat ik het zo zeggen. Maar de natuur is ook de natuur. Zo zie ik het ook.

Gespreksleider: Oké, dank je wel. Ja, dit is een emotioneel verhaal, dat een wolf ook mensen en burens, dat die ruzie met elkaar krijgen. Burgemeester, kent u dit en wat vindt u daarvan?

Burgemeester: Ja, die verhalen hebben wij ook al gehoord en dat baart mij ook wel zorgen. Want dat is natuurlijk het laatste wat we willen. Kijk, we kunnen op dit moment niet zoveel. De regelgeving zit ons in de weg. Dus ik denk dat het nu vooral belangrijk is om te laten horen wat het doet met de samenleving. En dit is een heel goed, nou ja, eigenlijk slecht voorbeeld, maar wel een

heel duidelijk voorbeeld in wat zo'n beest teweegbrengt en wat wij nu gewoon willen met elkaar. Dit is ook weer een van de redenen ...

Gespreksleider: Dit is munitie ...

Burgemeester: Ik heb een aantal punten die ik in de brief ga meenemen, zeg maar, zo verzameld.

Gespreksleider: Dank u wel dat u dit wilde zeggen.

[REDACTED] Ik ben [REDACTED] en ik woon in Houtdorp Speuld en ik maak mij heel grote zorgen. Mijn gevoel is dat de wolfwerende hekken van 1.20 m nooit gaan werken, want die moeten 2.20 m of nog hoger worden. Dat denk ik. Dus denk ik dan zelf, dan zitten we in aan beheer te denken, dan moet je gaan beheren. Het beheer, er is een stuk door BIJ12 geschreven in 2020, van een probleem wolf. In 2023 hebben we het over probleemsituaties. En is de wolf niet meer het probleem, maar de situatie. In alle landen om ons heen wordt de wolf beheerd, maar in Nederland, met deze regels, is dat heel moeilijk, want ze gaan nu zeggen het is een probleemsituatie. En dit is geen probleemwolf.

Gespreksleider: Wat is uw belangrijkste boodschap aan deze twee mensen die hiervoor in de zaal staan?

[REDACTED] Het moet duidelijk worden wat de definitie is van het probleemwolf en hybride wolven, om ze te beheren. Dan zul je ten eerste moeten weten wat is een probleemwolf? Ja, als je zegt: het zijn geen probleem wolven, het zijn probleemsituaties, kan je ze nooit beheren.

[REDACTED] Ja, ik begrijp het, maar ik wil er wel bij zeggen: we hebben natuurlijk een heel proces meegemaakt met het wolvenplan dat in 2019 geschreven is, verschenen is. Daarna is er nog een aanvulling op gekomen en zijn ook de interventie richtlijnen, dus zeg maar wat doe je in welke situatie ... opgesteld en herschreven en daar is eigenlijk veel nadrukkelijker juist dan in het verleden, een definitie meegegeven: wat vinden wij een probleemsituatie, wat vinden wij een probleemwolf? Het afwegingskader is nog steeds het wettelijk afwegingskader. Maar de definitie is wel verder gepreciseerd.

Gespreksleider: En wat betekent dat dan concreet voor bijvoorbeeld de probleemwolf?

[REDACTED] Dan kijk je dus nog naar de definitie en naar de situatie, daar begint het mee, wat is er aan de hand, wat speelt er, wat is de afstand, wat gebeurt er, is de wolf wel of niet vanuit zichzelf agressief en actief of is de wolf juist passief en ja, loopt hij gewoon voorbij als het ware, dan is er in principe geen probleem.

Gespreksleider: Maar betekent dat concreet dat er meer mogelijkheden zijn om wolven te beheren in probleemsituaties?

[REDACTED] Het gaat niet om meer of minder. Het afwegingskader is nog steeds wat het is. Daar is nu ...

[REDACTED] ... een extra escape bedacht.

[REDACTED] Nee, er zijn geen extra escapes, dus de escapes die staan beschreven zoals ze zijn en het wettelijk afwegingskader is nog steeds wat het is. En daar is nou meneer Zoet mee bezig, om te kijken: valt er over te praten in Brussel, valt er over te praten in Den Haag?

Gespreksleider: Harold Zoet, ja?

Gedeputeerde: Ja, een tweetal dingen. In eerste instantie, de VNG heeft hier ook over gesproken. En die heeft ook gezegd: wat is dan de definitie van de probleemwolf? VNG? Oh, de Vereniging van Nederlandse Gemeentes. Die hebben de definitie opgesteld wat is dan de probleemwolf en op welk moment mag een burgemeester bevoegd zijn om in te grijpen? Maar dat gaat echt over de openbare orde, als die in het geding komt. Dus ik heb ook in opdracht, want hij ligt nu klaar, alle burgemeesters hebben hem nu gehad op de Veluwe, omdat dit op het moment echt speelt.

Gespreksleider: Wat hebben ze gehad?

Gedeputeerde: Ze hebben het document gehad op welke manier zij mogen handelen als het echt escaleert. Dat is wat de burgemeesters kunnen. Dat is het enige.

Gespreksleider: Maar kunt u een voorbeeld ... Het blijft een beetje abstract. Kunt u een voorbeeld noemen?

Gedeputeerde: Kijkt u maar even naar de situatie in Wapse. Dat daar ingegrepen is. Dat is zo'n situatie, dat de burgemeester opdracht mag geven om in te grijpen. Dat was geen mens ... Ja, er is wel een mens gegrepen, maar ja, dat zou heel goed kunnen. Het ligt gewoon heel ingewikkeld. Maar ik wil graag vertellen wat ik nu wil doen en wat mijn inzet nou is. In de provincie ligt het heel ingewikkeld om de definitie probleemwolf helder te hebben. Vorige week heb ik mijn eerste overleg gehad met mijn collega's van de verschillende provincies en wij hebben in Gelderland het voortouw genomen om die definitie scherp te maken. Dat is ook hetgeen wat minister Van der Wal tegen mij gezegd heeft: ga daarmee aan de slag. Daar zijn we mee bezig. En dan, zodra wij die definitie op papier hebben, gaan we dat ook met de andere provincies opnemen, en gaan we proberen bij de verschillende provincies om dat voor elkaar te krijgen dat we de definitie helder krijgen en dat we die op een goede manier geformuleerd krijgen en dat we ermee aan de slag kunnen. En dat geeft een bepaalde ruimte, dat als zich een situatie voordoet, wat dan een probleemwolf is, dat we aan die omschrijving voldoen, dat er ingegrepen kan worden.

Gespreksleider: En die nieuwe definiëring, is er dan sprake van probleemwolven in Speuld?

Gedeputeerde: Ja, zeker. Dat houdt dan in in Gelderland, dat we daar dan de definitie op maken, wat is een wolf die een gevaar oplevert voor de samenleving, maar ook een wolf die waarschijnlijk dieren aanvalt, dat we daaropin kunnen gaan grijpen.

Gespreksleider: En dan is de burgemeester aan zet, begrijp ik.

Gedeputeerde: Op dit moment is de burgemeester bevoegd om dit in gang te zetten.

Gespreksleider: En deze burgemeester van Ermelo, is die blij dat die definitie over probleemwolven wat duidelijker wordt en ook meer mogelijkheden geeft voor de burgemeester om in te grijpen?

Burgemeester: Ja, misschien nog even ter toelichting: de burgemeester is uiteindelijk verantwoordelijk voor de openbare orde in zijn algemeenheid en de veiligheid. Dus dat is dan de titel waaronder het kan. En ik zou heel graag daar wat meer aanwijzingen voor hebben, dat het duidelijk is

dat een specifieke wolf aan een aantal criteria voldoet, dat het dan een probleemwolf is en dan kan ik tegen de mensen zeggen die er verstand van hebben: los het op.

Gespreksleider: Oké, dank u wel. Ik wil meer vragen. Ik wil het liefst via de microfoon. Ik kom zo daarop terug [REDACTED], ja, naar die mevrouw. Wie bent u?

[REDACTED] Ik ben [REDACTED] Mijn man heeft schapen en mijn zoon heeft paarden. Er werd net gevraagd: wat doet het met je? Wij hebben het raam aan de kant van het weiland open en bij elk geluidje dat je 's nachts hoort, zit je rechtop in bed. Hij heeft twee jaar geleden drie hartinfarcten in één maand tijd gehad. Dat doet het met een mens. Die hartinfarcten niet, maar wel rechtop in bed zitten dat je je helemaal rot schrikt. Want je bent altijd bang. Dus je hebt ook nog eens een slaapte kort. Dan wil ik nog iets zeggen: de directeur van de lagere school noemt net kleine kinderen en ik weet dat er heel veel mensen zijn die zeggen: kleine kinderen, daar hoef je niet bang voor te zijn. Maar het lijkt wel of wij allemaal vergeten zijn dat eind 1800 de wolf uitgeroeid is omdat er elf kleine kinderen opgegeten zijn. Kinderen waren gewoon weg. U zei net: ik wil graag de scherpste uit de discussie halen. Dat begrijp ik volkomen, alleen die boeren die hebben schapen, dan kun je hekken plaatsen, dan kun je subsidie krijgen. Als je zo'n schaap ziet liggen, dan draait je maag om. En daar komt die scherpste vandaan. Boeren zijn hele goede, rustige, aardige mensen, maar je moet niet aan hun dieren komen.

[applaus]

Gedeputeerde: Ik begrijp dat volkomen en daarom ben ik ook gestart om te zeggen dat ik zelf ook dierhouder ben. Wij fokken al generaties. Mijn vader is ermee begonnen. En om maar even een voorbeeld te noemen: in Doornspijk is een hele mooie blauwe Texelaar doodgebeten. Die man is jaren met dat schaap aan het fokken geweest, het was een hele mooie lijn, het was een kampioen schaap. Nou, dat gaat je door merg en been. Maar sowieso elk dier. Dus wat ik bedoelde met die scherpste, is ook die scherpste van de andere kant. Dus begrip over en weer van de mensen die pro wolf zijn. Want ik kan u vertellen, naar aanleiding van de radio-uitzending van afgelopen zaterdag en de tv, bij de NOS op het nieuws ... Ik heb best een paar hele scherpe mailtjes gekregen. Ik heb ze allemaal persoonlijk terug geantwoord. Dat waren ze niet gewend. Maar dat houdt wel in, die discussie is gewoon scherp. Ik kan hem niet mooier maken en wat u schetst: ik voel met u mee. Ik weet precies wat u zegt.

[REDACTED] Mijn naam is [REDACTED] Ik ben ook bewoner van Speuld en ik heb schapen, paarden en varkens. Wat ik graag aan Harold Zoet wil meegeven is dat op het moment dat je in gesprek gaat met mensen die een mening moeten vormen over wat nou wel of wat nou niet de definitief van de probleemwolf is, zul je ook eerst het netvlies van die desbetreffende burgemeester moeten bewerken, om te zorgen dat die weet waarover hij praat, zodat hij ook inlevingsvermogen heeft over wat deze mensen allemaal meemaken. Waar ik namelijk contant mee te maken heb als ik mensen spreek die pro wolf zijn, zelfs de mensen die dus boswachter zijn, die gaan met je de discussie aan waar die wolf vandaan komt en dat hij het recht heeft om hier te komen, zich hier te vestigen, dat het 150 jaar geleden ook zo was, alleen ontbreekt er even het gemak dat er 150 jaar geleden maar 3 miljoen inwoners zaten in plaats van 18 miljoen en we zijn nu met zes keer zoveel mensen. Op het moment dat je die problematiek niet op het netvlies krijgt van die mensen, zullen zij die wijze waarop zij zich een mening hebben gevormd, niet aanpassen. Dus ik pleit, als de mogelijkheid er is, start met een filmpje. Laat het leed eerst zien en ga dan pas in gesprek. Als je dat niet doet, dan ga je er gewoon niet doorheen komen.

Gespreksleider: Oké, dank je wel. Ja, dat heeft te maken met de communicatiestrategie. Wat is er nou echt aan de hand?

Gedeputeerde: Nou ja, kijk, de beelden van zaterdagavond bij het NOS journaal, die vond ik nogal indrukwekkend. Ik denk dat dat ook wel de ogen heeft geopend bij een aantal mensen. Maar ik kom toch ook wel mensen tegen die wel heel stevig in het onderwerp zitten en ik kan met ze spreken wat ze willen, maar die vinden gewoon dat de wolf hier hoort. En dat we er niet aan mogen komen en dat er heel veel wolven mogen komen en nog meer. En dat wij ons als mens maar aan moeten passen. Dat is wel een discussie die ik tegenkom. En ik begon al even dat ik op Twitter zat. Nou, ik kreeg daar verwensingen, die waren niet voor herhaling vatbaar. Dus dat bedoel ik te zeggen: er zit een ontzettende scherpte in.

Gespreksleider: Oké, maar het signaal van u uit Speuld is duidelijk.

Onbekende stem (heer): Maar goed, ik heb een heel verhaal. Wat die man van die school net zei: bij ons is de wolf verleden week woensdag op donderdagnacht geweest en die heeft twee schapen doodgebeten. Dertig meter bij mij vandaan wonen vier kinderen. Hij loopt zo het erf op.

Gespreksleider: Terwijl die kinderen daar ook aanwezig waren?

Onbekende stem (heer): Gelukkig nog niet. Maar die kinderen zijn doodsbenuwd. Hoe meer we de schapen op gaan sluiten 's nachts, hoe gevaarlijker het wordt voor de kinderen.

[applaus]

Gespreksleider: Goed dat u dit wilt zeggen. Ja, [REDACTED] staat bij iemand die iets wil vragen? Ja, wie bent u?

[REDACTED] Ik ben [REDACTED] Ik heb een huis gekocht in Speuld zeg maar. Daar willen wij hobbymatig paarden gaan houden. Dat doen we nog niet daar. Ik vind dat er een beetje rare discussie is over een wolvenhek van 1.20 m. Ik weet niet, maar daar springt mijn hond al overheen. Ik had een Duitse staander, die springt over een hek van 1.20 m zonder het aan te raken. Dus dat gaat hem echt niet worden. En er wordt een discussie gevoerd over mensen die fanatiek op Twitter reageren. Daar bent u bang voor.

Gedeputeerde: Daar ben ik niet bang voor. Anders stond ik hier nu niet, als ik daar bang voor was.

[REDACTED] Maar u regeert, zult niet iedereen tevreden houden. U moet beslissingen nemen die het beste voor het land zijn. En de beste beslissing voor dit land dat zal zijn dat de wolf dood moet. En die wolf die gaat dood, u hoeft alleen het papierwerk nog te regelen. Want die wolf gaan ze anders zelf uit jagen. Want dan gebeurt het 's nachts en dan gaan ze ze vergiftigen. Maar die wolf gaat er uiteindelijk uit.

Gespreksleider: Oké, dank u wel, het signaal is duidelijk. Het is een oproep om snel actie te ondernemen. En dat wil u ook.

Gedeputeerde: Maar als je tweeënhalve maand gedeputeerde bent en je bent al zo met het onderwerp bezig en je gaat donderdag al naar Brussel toe, ik denk dat het wel duidelijk is wat mijn urgentie dan is.

[applaus]

Gespreksleider: Oké, maar het is wel duidelijk natuurlijk dat die urgentie hier in de zaal bij een aantal mensen ook heel erg gedragen wordt en gevoeld wordt. Even kijken, ik ga ... Ja,

■, waar ben je gebleven? Naar die mevrouw? Zal ik deze nemen, dan ga jij. Niet tegelijkertijd. Ik ga even naar u toe. En u bent?

Onbekende stem (dame): Een bewoner van Houtdorp.

Gespreksleider: Oké, Houtdorp. Ja, ik ken Houtdorp niet even, maar dat is hier in de buurt.

Onbekende stem (dame): Ik ben benieuwd: kunt u mij wat vertellen over de gunstige instandhouding van de wolf?

Gespreksleider: Dit is voor mij een cryptische vraag. Wat bedoel je met deze vraag?

Onbekende stem (dame): De gunstige staat van instandhouding. Daar zou ik graag nog meer over willen weten. En ik denk dat er genoeg mensen aanwezig zijn die dat kunnen beantwoorden.

Gespreksleider: Ik vraag toch: waarom stelt u deze vraag?

Onbekende stem (dame): Ik denk niet dat u hier alle papieren naar voren wil hebben.

Gespreksleider: Die heeft u bij zich? Nou, ik moet eerlijk zijn, ik snap niet wat de achtergrond is van deze vraag. Wie wel? Even op de eerste rij. Het gaat over de gunstige staat van instandhouding van de wolf. Het doet me denken aan doelen in het kader van Natura 2000 habitat. Ja, ■

■ Het voelt heel erg dankbaar om als ecooloog deze vraag te mogen beantwoorden. Het antwoord is eigenlijk heel simpel. Waar het om gaat bij natuurbescherming is dat je van alle doelsoorten vitale gezonde populaties in stand houdt. Voor edelherten hebben we bijvoorbeeld uitgerekend dat je 4.000 edelherten nodig hebt op de Veluwe om een gezonde populatie te hebben. En voor bevers is dat ook bepaald. Voor bevers hebben we inmiddels zoveel bevers weer in het land dat de overheid zegt daar waar op lokaal niveau schade en overlast is mag je met die bever iets doen, bijna altijd wordt dan het geweer gehanteerd. Voor de wolf geldt heel simpel. We hebben getallen gehoord 50, 70, geen idee, maar het zijn er dus minder dan 100, en dat het er dus ruim niet voldoende zijn om de soort in stand te houden.

[geroezemoes]

■ Maar het probleem is dat dit de regels zijn zoals Nederland dit met Brussel heeft bepaald. En Nederland heeft zaken te doen met omliggende landen om hier gezamenlijk afspraken over te maken.

Gespreksleider: ■ u vertelt hoe het zit met de regelgeving. U kunt het er niet mee eens zijn, dit is wel de achtergrond. Het is allemaal niet leuk en we kunnen het ook niet van vandaag op morgen veranderen, maar dit is het verhaal dat erachter zit. Ik denk dat de vragensteller dit ook wel heel goed wist, dat dit erachter zat. Ja, ik ga naar de achterste rij. Ja?

■ Mijn naam is ■ ik ben een paardenhouder in Elspeet, op de grens met Staveren. Ja, ik had eigenlijk dezelfde vraag. We hebben het wel over de definitie van een probleemwolf, maar volgens mij gaat het over de discussie, wat is het probleem populatie? En ik denk dat daar net antwoord op gegeven is. We zitten nog niet op die top populatie, blijkbaar, vanuit de regelgeving. Maar 5 jaar geleden liep de wolf er ook, toen hadden we heel veel problemen, dus ik denk dat we met 70 kunnen stellen dat het er veel te veel zijn.

Gespreksleider: Oké, dank u wel. U heeft ook gehoord wat de lijn en de strategie is van de gedeputeerde op dit dossier.

[REDACTED] en ik ben een paardenhouder ook. Er werd net gesproken over de vitale populatie van edelherten, onder andere. Ik moet heel eerlijk zeggen, ik rijd al jaren in het Speulderbos, maar ik heb het afgelopen jaar nog geen hert meer gezien. En normaal kwam ik kuddes edelherten tegen, wilde varkens. We kennen het allemaal denk ik wel, de sporen langs de weg: af en toe een wild varken dat overstak. Ik zie ze niet meer. Dus de genoemde populatie van de edelherten et cetera, die is denk ik op dit moment niet helemaal up to date.

[applaus]

Gespreksleider: Er is hier iemand van de Fauna Beheer Eenheid. Kom even staan. Welkom. Dit geluid, ik denk dat zij erop doelt dat de wolf die invloed heeft. Wat is nou het effect van de wolf op de populatie van andere wilde dieren?

[REDACTED] Weet ik niet. We kunnen op dit moment ...

[gelach]

[REDACTED] We hebben een telling gedaan, dat klopt en in relatie tot de telling kunnen we geen effect, meetbaar effect, van de wol op dit moment zien. Dat betekent dat dus het aantal wolven dat er nu loopt en ik ga hier geen discussie over hebben, maar het is handmatig niet aan te tonen. Dat wil niet zeggen dat er geen effect is, maar op dit moment is het effect niet meetbaar. En dat kan wel zijn dat het volgend jaar het geval is, dus ik kan niet vooruitkijken. Maar op dit moment lopen er weer heel veel wilde zwijnen, lopen er heel veel edelherten. En wat mevrouw aangeeft is wel een signaal om het in kaart te krijgen, maar de dieren laten ook ander gedrag zien, zijn schuwer geworden, zijn minder zichtbaar. Maar op dit moment lopen er niet minder dieren dan wat in het verleden het geval was.

Gespreksleider: Oké, dank u wel. Kijk, dit zijn de tellingen. Misschien is het een verhaal wat u niet wilt horen of niet ... Maar goed, het is ... Even kijken, ja, die meneer met de baard, ja.

Onbekende stem (heer): Goedendag. Dankzij een tweetje van mij heeft de NOS dus een item gemaakt over de wolf.

[applaus]

Onbekende stem (heer): Ik heb ook ervaren wat dat van het weekend met zich meebrengt, dat je dan Twitter over je heen krijgt. Ik heb er niet te veel aandacht aan gegeven, maar als je dat wel zou doen dan zou je serieus denk ik onder moeten gaan duiken. Ik ben geen uitgesproken voor- of tegenstander van de wolf. Ik heb vooral de problematiek zichtbaar willen maken. Ik heb ook gevraagd aan de NOS of ze daadwerkelijk het schaap goed in beeld wilden brengen en dat hebben zij gedaan. Ik vond het een mooi item. Waar ik nu even op wil reageren is wat de meneer van Faunabeheer net zei. Dat mag Stichting Agri Facts of ook de BBB, die hebben dat heel erg goed door, dat Nederland zelf invulling gegeven heeft aan de habitatrichtlijn. Dus om te spreken over doeldieren, dat wolven hier doeldieren zijn, dat die hier van Europa moeten zijn, dat is gewoon niet het geval, het is een Nederlandse invulling van de habitatrichtlijn.

[applaus]

Gespreksleider: Oké, ik heb zo het idee, Harold Zoet van de BBB, dat die het enige kamerlid van de BBB in de Tweede Kamer op dit moment ook regelmatig naar ...

Gedeputeerde: We hebben er vier tegenwoordig.

Gespreksleider: Oké, daar heeft u helemaal gelijk in. Maar dit wordt regelmatig genoemd door Caroline van der Plas.

Gedeputeerde: Ik sta hier niet als BBB-er, laat dat helder zijn. Ik sta hier echt als bestuurder van de provincie Gelderland. En ik vind het wel interessant ... Ik vind deze discussie heel goed en complimenten zoals het hier met alle respect gevoerd wordt. Ik heb het vanavond ook voor het eerst gehoord, maar daar zullen we vanavond nog wel meer over horen, de gunstige staat van instandhouding, die 100. Die heb ik al een paar keer zelf opgevraagd en ik heb er eigenlijk nog nooit antwoord op gekregen. Het mooie vind ik dat we dan zeggen: nou, wat is een gunstig aantal van instandhouding? We leven in een klein land, we zitten in de Europese Unie, we zitten in Europa en Europa telt meer dan 23.000 wolven. Dus we kunnen ook niet zeggen dat het een uitstervend ras is of zo. Ik vind het wel bijzonder dat we dan in een keer in grenzen gaan denken en even terugkomend op het wild, dat is wel een interessante, ik heb heel veel werkbezoeken afgelegd de afgelopen periode en ook bij verschillende natuurorganisaties. En er zijn natuurorganisaties die zich zorgen maken over de wildstand, die zo groot is. Ik ben zondag wezen wandelen bij Epe, en ik kwam in een keer allemaal hekwerken tegen. Er stonden allemaal jonge boompjes achter. En dat hebben ze gedaan om die jonge boompjes te beschermen tegen de vele herten die er rondlopen. Dus de wildstand is echt niet in gevaar op de Veluwe. Wat wel echt merkbaar is, is dat de roedels zijn veel groter, de angst is veel groter en ik denk ook een punt, en daar hoor ik niet zoveel over, de verkeersveiligheid komt daar ook door in gedrang. Want de dieren trekken veel meer en gaan ook veel harder en met grotere koppels rennen. Nou ja, we kennen allemaal de Veluwe, we hebben heel veel wegen door beboste gebieden. Dus dat is ook een item wat hier heel belangrijk is.

Gespreksleider: Oké, dank u wel. Het is nu 20:40 uur. We hebben straks nog een informatieplein, daar kunt u ook in gesprek en vragen stellen. Ik zal dat zo nog even zeggen. Dit is een beetje winstwaarschuwing dat we nog even doorgaan. Wat ik erg belangrijk vind is hier staan een burgemeester en een gedeputeerde, vooral om te luisteren naar u. Naar uw ervaringen en uw boodschappen aan hen.

Onbekende stem (dame): Ik vind het een goed initiatief van u, meneer de burgemeester, dat u dit organiseert. Ik kom uit Epe en ik hoop dat Epe zoiets ook gaat organiseren.

Gespreksleider: Oké, dank u wel. In ieder geval volgende week maandag is er een dergelijke avond in de gemeente Nunspeet. Uw signaal is duidelijk. U heeft collega burgemeesters. Precies, zegt het voort. Wat is uw signaal aan de burgemeester of gedeputeerde?

Onbekende stem (dame): Mijn signaal is dat ik even wil inhaken op wat de meneer van Faunabeheer hier vertelde over het wild. Er is nog meer dan genoeg wild, daar heeft heer Zoet helemaal gelijk in. Ik ben jager, dus ik zie ze heel veel. Ik snap dat als je wandelt, dat je ze niet zoveel zal zien. Het tweede wat ik heel belangrijk vind is dat vanuit de zorg voor het wild punt één de rasters. Want als er een roedel wolven achter een roedel herten zit, dan gaan die herten aan de loop, over rasters, greppels en ze breken hun poten. En ik vind dat je problemen moet voorkomen en niet moet wachten dat je zoveel wolven hebt, dat je alleen maar probleem wolven en probleemsituaties hebt gecreëerd.

Gespreksleider: Oké, dat is een helder signaal.

[applaus]

Gespreksleider: Ik neem aan dat u dat in de discussie in de Staten ook mee zult nemen? Wie wil nog een signaal geven aan de burgemeester of gedeputeerde?

Onbekende stem (dame): Ik had graag mee willen geven of u bekend bent met de escalatieladder. Ik ben bang dat we het nu allemaal opnieuw gaan uitvinden en ...

Gespreksleider: Ja, dat is een vraag, maar wat wilt u eigenlijk zeggen? Waarom is die escalatieladder zo belangrijk?

Onbekende stem (dame): We moeten er ook over nadenken van daarna? Zometeen moeten we gaan afschieten, en dan? Hoe gaan we dat dan doen? Hoe ga je die wolven uitzoeken? Dat gaat nog jaren duren.

Gespreksleider: Oké, ja tussendoor, de gedeputeerde? Volgens mij staat dat in het wolvenplan van BIJ12, de stappen die gemaakt gaan worden.

Gedeputeerde: Ja, we hebben in Nederland gelukkig heel veel deskundigen die ons daarbij gaan helpen. Wij beginnen met een aantal ... nou, we beginnen sowieso met een opdracht om de wolf te zenderen, dat we het gedrag goed kunnen volgen. Daar zijn we ook mee bezig, we weten ook dat de wolf op de Hoge Veluwe weer schuw willen maken door een paintball te schieten. Nou, u weet wat voor een gedoe dat is. Wij moeten nu weer een heel dik rapport gaan leveren bij de rechter. Dat gaan we ook zeker doen. Het is een hele complexe materie. Maar daar hebben we nog even de tijd voor om dat allemaal in beeld te krijgen.

Gespreksleider: Deze gedeputeerde zegt pas in een interview: ik heb de indruk dat ik nu voor de rechter zelfs moet bewijzen dat water nat is. Was dat niet van u?

Gedeputeerde: Dat was bekend.

Gespreksleider: Oké, nou, als laatste, wie wil graag toch deze avond gebruiken om een signaal te geven? Ik wil nog even u en deze mevrouw.

Onbekende stem (dame) Burgemeester ...

Gespreksleider: Wie bent u?

Oh, ik ben

Gespreksleider: Dat bent u. Welkom.

Goedenavond allemaal, meneer de burgemeester, ik heb een vraag voor u. We hebben het vandaag de dag en de afgelopen weken en nou ja, voor mij dan al een paar jaar, over de wolf. Heeft u weleens gehoord van het woord 'rewilding'? De oernatuur terug creëren naar Nederland? Want vandaag en de afgelopen weken, maanden en jaren hebben we het over de wolf. En in de toekomst komt ook nog de lynx. De rewilders willen ook de bruine beer terug in Nederland.

Gespreksleider: En wat is samengevat uw signaal aan de gedeputeerde?

 Nou ja, of zich misschien ook daar eens in wil gaan verdiepen. NMV heeft net een boek gefinancierd 'Rewilden in Nederland'. Ik zou hem u graag een keer komen brengen hier, zodat u dat een keer door gaat lezen.

Gespreksleider: Ja, deze gedeputeerde moet heel veel lezen denk ik, en ik denk dat in die nota's van de Provinciale Staten ...

Gedeputeerde: De vraag was toch echt aan mij gesteld.

[geroezemoes]

Gespreksleider: Kent u het woord?

Gedeputeerde: Ik heb er weleens van gehoord, ik heb het ook gelezen en ik ben heel geïnteresseerd in het boek, maar volgens mij hebben wij nu even onze handen voor aan de wolf.

Gespreksleider: Ik stel voor dat u straks bij de koffie even met elkaar verder praat om dat boek in ontvangst te nemen of verder afspraken te maken.

Onbekende stem (heer): Ze zeggen: ik kan het ook wel zonder microfoon. Want ik kan je vertellen ik ben een agrariër en ik heb de laatste 3 jaar het stikstof dossier over me heen gehad en dan zul je wel denken: wat heeft dat te maken met de wolf populatie? De stikstof problematiek bij mij aan de tafel in de kantine, die laait soms zo hoog op, dat ik al ruzie krijg met bepaalde mensen bij mij van mijn vriendengroep. Na de tijd met een biertje is alles weer ... proosten we weer dat het glad is. De laatste keer, mijn kameraad heeft het al gezegd, hebben we vrijdagavond een discussie gehad over mij of ik wel of niet goed ben voor mijn beesten. Ik heb me dan ook echt voorgenomen om vanavond eigenlijk niks te zeggen ...

Gespreksleider: Dat is mislukt.

Onbekende stem (heer): Ik word nog emotioneel ook. De mensen die in Nederland pro-wolf zijn, begrijpen echt werkelijk waar niet, en totaal niet, wat er bij ons op de boerderij allemaal gaande is. Ik heb 20 kleine kalfjes besteld, die moeten officieel in de weide staan in zo laag gras. Wat moet ik nu? Ik moet ze de wei in laten, ik moet ze aan het schrikdraad laten wennen, niet voor de wolf, maar dat ze niet volgend jaar zelf door het draad heen gaan. Ik moet ze 's avonds binnenhalen, ik heb een open front stal. Als deze populatie met honderd en dat is heel makkelijk, en dat is mijn vraag eigenlijk ook nog een beetje, maar die vraag mag eigenlijk niet meer, hoeveel wolven zijn er volgend jaar? Want dit loopt totaal uit de hand. En of het nou om mensen gaat ... maar ik kan je wel vertellen, een open front stal of een koestal ... die beesten worden van de winter uit de schuur gehaald. En het zijn nu allemaal eenlingen, de wolven, en ze kunnen denken dat wij als boeren achterlijk zijn, maar je ziet nu al roedels vormen omdat ze de grotere stukken wild niet alleen kunnen bejagen en dan ontstaat er een roedel om een edelhert of een ding tegen de vlakte te trekken. Echt, en dat is ook mijn emotie, als ik in de stal kom en het gebeurt, dan zal ik niet weer slapen voordat de wolf er ligt. En dan schiet ik hem persoonlijk dood. En dan maar de bak in. En ik heb twee kinderen en dat is dus ook hetgene waar ik heel erg boos over ben. Die kinderen zien aan mij, gewoon aan de keukentafel, de wanhoop en de frustratie over dit onderwerp. En daarom heb ik eigenlijk gezegd: ik doe het niet, om het te zeggen, maar ik kan het gewoon niet laten. En ik ben woest en wij nemen echt als boer zijnde het recht in eigen hand als er niet wat aan gedaan wordt. En ik weet dat het verkeerd is.

[applaus]

Onbekende stem (heer): Wij als boeren zijn er voor gewoon om voor onze beesten goed te zorgen. En dan hoort daar ook bij dat een overheid hoort te zorgen dat de beesten die hier in Nederland lopen veilig staan, maar dat die dieren opgeruimd worden.

Gespreksleider: Oké, dank u wel en dank u wel dat dit zo hebt ...

[applaus]

Gespreksleider: ... dat u dit wilde zeggen en durfde te zeggen en uw emoties te tonen. Dat is niet makkelijk, het is wel belangrijk. We gaan dit plenaire gedeelte ... we gaan niet de avond afronden, wel dit plenaire gedeelte. Misschien toch even als een soort afronding. Dit zijn de gevoelens in een gemeente. Wat zegt het u als burgemeester, dat dit leeft bij mensen, bij dierhouders, wat die allemaal vertellen?

Burgemeester: Wat u net zelf ook zegt. Het feit dat iemand zich kwetsbaar opstelt en zijn emoties laat zien, vind ik heel sterk en dat roept bij mij ook wel wat op moet ik zeggen. Als ik zie dat het gewoon zo heftig gevolgen heeft in een dorp dat gewoon bij de gemeente Ermelo hoort, waar inwoners zijn waar ik mij ook verantwoordelijk voor voel, dan denk ik ja, dit heeft zoveel impact, hier wil ik gewoon echt mijn hoofd voor uitsteken, of mijn nek voor uitsteken en zeg je dan, om hier echt iets mee te gaan doen. We staan ondertussen met de handen op de rug, maar alles wat we kunnen doen zullen we zeker niet nalaten. Ik heb een aantal dingen opgeschreven, die gaan we doorgeven. Ik ga ook ...

Gespreksleider: Dat document dat door gedeputeerde deze week, eind deze week naar Brussel brengt. Goed dat u dat doet. Tot slot, Harold Zoet.

Burgemeester: Mag ik nog even één ding? Ik zit erover te denken om inderdaad, wat die mevrouw ook aangeeft, om misschien ook de collega burgemeesters op de Veluwe maar meer op dit spoor te zetten.

[applaus]

Gespreksleider: Dank u wel. U heeft natuurlijk al nagedacht over de wolf en over wat er aan zou moeten gebeuren. Geeft dit, wat hier vanavond is gezegd en genoemd, geeft dat ... ja, wat doet dat voor uw strategie de komende weken c.q. maanden?

Gedeputeerde: Wat ik hier vanavond heb gehoord, dat doet wat bij mij. Het doet veel met mij. Omdat ik de emoties herken. Ik weet wat u meemaakt en u krijgt ook nog dat eroverheen, dan sta je eigenlijk met de handen op de rug zoals de burgemeester dat ook zei, ik zie het gebeuren. En dat je 's ochtends in je wei komt en dat je bang bent, wat kom ik tegen? Dat de kinderen naar school gaan. Dus de zorg die hier vanavond gedeeld is, die herken ik en laten we ook heel duidelijk zijn dat dit ook juist mij extra motiveert om a.s. donderdag in Brussel de zorg die hier vanavond gedeeld is, om die over te brengen. Ik denk dat de discussies nog wel even plaats hebben. Daar komen we echt niet onderuit. Ik ben er van overtuigd en ik hoop dat dat met respect gaat dat ook naar aanleiding van deze avond, ik ongetwijfeld weer mailtjes ga krijgen. Daar zitten respectvolle mailtjes bij, maar ook minder respectvolle. Ik ben er niet bang voor. Het is soms zorgelijk dat je uit moet spreken: wat gaat het met mijn eigen veiligheid doen? Want ik weet wel, ik wist waar ik aan begon, ik steek mijn hoofd in een wespennest en ik zie ook wel de mensen die voorstander zijn, daar ook wel heel hardvochtig in geloven. En ook bereid zijn om je te bedreigen. Ik hoop dat dat niet gaat gebeuren. Ik heb ook een gezin thuis. Ik hoop dat ze daar respectvol mee omgaan. Ik begrijp heel goed dat ... en met dat ik dit zeg krijg ik kippenvel. Ik ben gesterkt om hier mee aan de slag te gaan en hiermee naar Brussel te gaan. Ik ga hier met mijn collega's in de verschillende provincies over spreken. Ik heb hier

organisaties zitten waar ik mij graag door laat informeren. Ik heb heel veel respect voor de mensen die ook bij mij in het provinciehuis zitten en die mij ook hierbij helpen. Het is een missie. Ik ga het morgen niet voor elkaar krijgen, overmorgen ook niet en ik weet niet hoe lang het duurt. Maar ik wil nu wel hier zeggen dat ik mij hard zal gaan maken dat wij de Veluwe veilig kunnen houden voor mensen en dieren. En het enige wat ik u nu kan zeggen: neem voorzorgsmaatregelen, neem protectiemaatregelen. Het is heel raar om te zeggen, want ik zie nou heel veel paardenhouders en dierhouders 's nachts hun dieren ophokken en soms ook overdag en dat was geloof ik niet de bedoeling, want we willen diervriendelijke dierenhouderijen in Nederland en dieren zijn altijd blij, gelukkig als ze buiten zijn. Dus ik begrijp heel goed wat hier speelt en ik ben blij, en ik denk ook dat we dat op gaan zetten, ook met andere gemeentes.

We hebben de burgemeesters ook wat bijgesproken: wat kunt u doen. Ik denk dat het heel goed is dat we straks nog even de gelegenheid hebben om ook even over het gedrag van de wolf te praten, want we hebben er gewoon mee te maken. En we moeten nu preventieve maatregelen nemen met hekwerken. Als provincie hebben ze de beschikking over nood hekwerken. We hebben allerlei regels en we komen daar nog uitgebreid op terug om het uit te breiden, want de paardenhouders kunnen nu aanspraak maken op subsidie. Daar gaan we ook mee aan de slag. Maar er straks gebruik van om even met de mensen in gesprek te gaan en ik weet, ik weet echt dat er verschil van mening is. Doe dat respectvol, ga het gesprek aan en ga ook het gesprek aan: wat is nu het gedrag van een wolf? Hoe moet ik daarmee omgaan? Het kan zijn dat u een wolf tegenkomt en we hebben hier echt experts zitten. Ook daar: ga het gesprek aan.

Gespreksleider: Goed, dank je. Dank jullie wel dat je hier bent geweest.

[applaus]

Gespreksleider: Volgens mij moeten jullie nou als een haas voor de camera verschijnen, want de pers staat voor de deur. We hebben een korte koffiebreak, thee en limonade.